

Отже чітка постановка справи захисту рослин перебувала в постійному зв'язку з запитами і дійсними вимогами сільського господарства, які були далеко не однаковими в різних районах України. Випадковий характер наявних відомостей про шкідливість тієї чи іншої хвороби часто призводило до необґрунтованих висновків, часом і до недовіри фактичним даним, які давали окремі господарі або ж люди мало обізнані в питаннях хвороб рослин. З організацією пунктів спостереження відбувся швидкий розвиток фітопатології для потреб сільського господарства.

Джерела та література

1. Ноздрачев К. Заходи боротьби проти головної на хлібах: наук. вид. / К. Ноздрачев, М. Чевелій; УкрНДІ зернового госп-ва. Харків: Держсільгоспвидав, 1932. С. 3-4.
2. Страхов Т. Д. Инструкции по организации наблюдений и учетов болезней полевых и огородных культур / Т. Д. Страхов; Харьковская обл. с.-х. опытная станция, отд. фитопатологии, Всеукраинская сеть наблюдательных пунктов. Х.: Пролетарий, 1925. С. 3.
3. Звіт про роботу Драбівського пункту спостереження хвороб рослин за 1926-1928 р.р. № 12 / Харківська крайова с.-г. дослідна станція, фітопатологічний відділ; за ред. Т. Д. Страхова. Черкаси: Радянська думка, 1929. 16 с.

БІЛОРУСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ВЗАЄМВПЛИВ НА РОЗВИТОК МЕЛІОРАТИВНОЇ НАУКИ В ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. (НА ПРИКЛАДІ ДІЯЛЬНОСТІ О. КОЗЛОВСЬКОГО ТА Є. ОППОКОВА)

Меньчєня С.В.

*Державна установа «Білоруська сільськогосподарська бібліотека
ім. І.С. Лупіновича» Національної академії наук Білорусі,
Установа освіти «Білоруський державний аграрний технічний університет»
(м. Мінськ, Республіка Білорусь)*

Білорусько-українські зв'язки в галузі аграрної науки сформувалися в ХІХ столітті і були багато в чому обумовлені специфікою системи вищої освіти. Не маючи можливості працювати і викладати на території білоруських губерній, місцеві уродженці їхали до Києва і Харкова, долучаючись до університетського наукового життя. У свою чергу, українські вчені викладали в навчальних закладах м. Горки (землеробський інститут, а після 1864 р. – хліборобське і ремісничє училище), а також брали участь в меліорації білоруського Полісся. Прикладом такого взаємовпливу є діяльність двох учених Олександра Козловського та Євгена Оппокова.

О. Козловський народився в 1832 р. в Мстиславському повіті Могилівської губернії у родині збіднілого шляхтича католицького віросповідання. У 1852 р. з відзнакою закінчив Гори-Горецький землеробський інститут, отримав звання агронома і був залишений в інституті для викладацької роботи [7, с. 113]. У 1853 р. в Гори-Горецькому землеробському інституті відбувся перший сільськогосподарський з'їзд, на якому були озвучені питання меліорації сільськогосподарських угідь. Було прийнято рішення про організацію на землях інституту дренажних робіт. Дане рішення підтримав Департамент сільського господарства. Для вивчення досвіду виконання закритого дренажу було

вирішено відрядити О. Козловського в Німеччину і Бельгію. У 1855–1860 рр. під його керівництвом були проведені меліоративні роботи і закладений один з перших в Російській імперії закритий керамічний дренаж на площі 200 га. Частина дренажних систем продовжує діяти і регулювати водно-повітряний режим меліорованих ґрунтів.

На територію України О. Козловський потрапив не з власної волі. У грудні 1863 року він разом з іншими викладачами Горецького землеробського інституту був заарештований за причетність до антиросійського повстання 1863–1864 рр. на території Білорусі, Польщі та Литви. Майно О. Козловського підлягало секвестру, а сам він був засуджений до заслання у «внутрішні губернії» [4, с. 258]. Місцем заслання стала Таврійська губернія. О. Козловський оселився в Криму, де продовжив займатися питаннями іригації. Так, в одному з маєтків він провів інженерні роботи щодо збору атмосферних опадів у водойми за допомогою закритого дренажу. Вода з дрен збиралася в облицьовані камінням водойми, дно яких заливалося бетоном [8, с. 37].

У 1864–1867 рр. О. Козловський провів дослідження водних ресурсів Кримського півострова. Результати опублікував у роботі «Відомості про кількість і якість води в селищах, селах і колоніях Таврійської губернії» (1867). Він сформував перелік поселень, що потребували прісної води – 419 населених пунктів в Керченському, Перекопському, Феодосійському та Євпаторійському повітах, а також розробив план обводнення даних територій, який до видання не увійшов [5, с. 76].

У 1867 р. справу О. Козловського було переглянуто, йому поверталось конфісковане майно [4, с. 258], а в 1869 р. дано право проживати в будь-яких містах Російської імперії, крім Москви і Петербурга. У 1869 р. в «Працях Імператорського вільного економічного товариства» вийшла друком його стаття: «Покращені снаряди для підйому води з колодязів» (Т. 1, вип. IV, продовження – 1870, Т. 1., вип. I), яку також можна віднести до результатів кримського періоду роботи. У 1870 р. опубліковано стенографічний звіт зборів Вільного економічного товариства від 19 грудня 1869 р. з доповіддю О. Козловського про ґрунтообробітника, уродженця Катеринославської губернії В. Христофорова [1].

Доля О. Козловського після 1869 р. залишається невідомою. У 70-ті роки XIX століття він уже не займався дренажними роботами, а його досвід був поступово втрачено. План проведення іригаційних робіт в Криму так і не був опублікований. Вже на початку XX ст. у Російській імперії відзначали нестачу фахівців із закритого дренажу [8, с. 39]. Можливою датою смерті О. Козловського в науковій літературі називають 1890 р.

На території Білорусі починав свою наукову діяльність український вчений-гідролог Є. Оппоков. У 1892 р. після закінчення Петербурзького технологічного інституту інженер-технолог Є. Оппоков увійшов до складу Західної експедиції з осушення боліт Полісся. У 1894–1905 рр. очолював виконання гідрологічних досліджень і гідротехнічних робіт в Чернігівській, Курській, Полтавській, Волинській, Мінській та Гродненській губерніях.

У 1899 р. Е. Оппоков опублікував першу наукову роботу – розділ «Гідрометричні роботи в Поліссі» в «Нарисі робіт Західної експедиції 1873–1898». У 1913 р. Е. Оппоков підготував звіт про результати спостереження рівня ґрунтових вод на метеорологічної станції Гомель, а також села М. Автюки і фермі Бабичі (Речицький повіт Мінської губернії) в 1903–1912 рр., що був видрукований у Петербурзі російською і французькою мовами. У роботі наводить дані про температурний режим, рівні атмосферних опадів, графіки коливання ґрунтових вод тощо. Е. Оппоков обґрунтував вплив літніх атмосферних опадів на рівень ґрунтових вод, а також явища накопичення і витрачання вологи – надлишок вологи, сформований в дощовий рік, може слугувати резервом в ґрунті на випадок нестачі вологи в наступному році [5, с. 29–30].

У 1913 р. після завершення діяльності Західної експедиції Е. Оппоков перейшов на службу в Мінське губернське управління Міністерства землеробства і державного майна. Очолив Поліську пошукову експедицію (1913–1915), яка обстежила водойми заболочених річок Мінської губернії в басейнах Прип'яті та Німану. Цього ж року публікує працю «Результати осушувальних робіт на казенних дачах Мінської губернії», в якій обґрунтував економічний ефект меліорації. Е. Оппоков проаналізував результати звітів лісництва за 40 років (1871–1911 рр.) у 46 державних володінь. Останні були лісовими угіддями і луками, в 23 з яких були проведені меліоративні роботи. Розглянув такі статті доходу як продаж деревини й сіна та виявив наступні фактори: зростання прибутковості від підвищення якості деревини і зниження його собівартості за рахунок полегшення вивезення (якщо раніше заготівля і вивезення лісу була можлива лише взимку, то з проведенням меліорації покращився доступ і з'явилася можливість сплаву); підвищення продуктивності осушених сінокосів і попиту на оренду осушених земель з боку селян (до проведення меліорації траплялися випадки затоплення сінокосів, орендна плата за які казною не поверталася) [6, с. 18, 22]. У 1915 р. у зв'язку з наближенням фронту пошукова партія була переведена до Києва і Е. Оппоков залишив Білорусь [3, с. 44]. Доли О. Козловського та Е. Оппокова склалися неоднаково. Якщо життєвий шлях Е. Оппокова добре відомий, то життя О. Козловського ще сповнене «білих плям». Однак внесок цих учених у науку Білорусі та України ні у кого не викликає сумніву.

Джерела і література

1. Библиографический справочник Трудов Вольного экономического общества / отв. ред. М. М. Загорюлько. Москва, 2000. 258, 323, 352 с.
2. Козловский А.Н. Сведения о количестве и качестве воды в селениях, деревнях и колониях Таврической губернии, собраны для приведения в известность местностей, крайне нуждающихся в мелкой пресной воде, и составления за тем систематического плана обводнения оных. Симферополь : Тип. С.Г. Спиро, 1867. [2], 76 с.
3. Косовец А. Евгений Владимирович Оппоков — основатель практической и научной гидрологии в Украине (к 145-летию со дня рождения). *Исследования по истории техники*. Киев, 2013. Вып. 17. С. 42–48.
4. Матвейчык Д.Ч. Удзельнікі паўстання 1863–1864 гадоў: біяграфічны слоўнік (паводле матэрыялаў Нацыянальнага гістарычнага архіва Беларусі). Мінск : Беларусь, 2016. 735 с.

5. Оппоков Е.В. Режим грунтових вод в районі Полесья. Санкт-Петербург : Т-во худож. печати, 1914. 78 с.
6. Оппоков Е.В. Результаты осушительных работ в казённых дачах Минской губернии: по данным годовых отчётов Минского управления земледелия и государственных имуществ за 1871—1910 гг., а частью и за 1911—1912 гг. / Е.В. Оппоков, инженер-гидротехник Главного управления землеустройства и земледелия. Санкт-Петербург : Тип. Тов-ва худ. печати, 1913. 93 с.
7. Немыкин В.В., Лившиц В.М., Цыганов А.Р. Первые исследования эффективности дренажных систем. *Горы-Горецкий земледельческий институт. Выдающиеся учёные и профессора*. Горки, 1999. С. 113–116.
8. Сучков К.П., Равовой П.У., Стычинский Л.К. Мелиорация земель Беларуси. Горки : БГСХА, 2010. 205 с.

ЗНАННИЙ САДІВНИК УКРАЇНИ (ДО 85 РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ КРАСНОШТАНА АНАТОЛІЯ ОЛЕКСІЙОВИЧА) *Нижник С.В.*

Уманська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №11 ім. М.П.Бажана (м.Умань)

Україна належить до числа країн, що мають значний науковий потенціал. Сотні імен видатних науковців з України є гордістю світової науки. Серед вітчизняних світил, є вчені про яких ми просто зобов'язані знати. Вивчаючи історію науки, не можна оминати постать відомого вітчизняного ученого в галузі плодоовочівництва, доктора сільськогосподарських наук, професора Красноштана Анатолія Олексійовича (1936–2003). Адже галузь вдало розвивається в тісному взаємозв'язку з історією її виникнення та розвитку. Саме тому, для успішного майбутнього потрібно згадати і перейняти досвід попередників.

На Уманщині «Школа учнів садівничих» була започаткована ще у 1842 р. при Царициному саду, як тоді називали парк «Софіївка». Навчальний заклад не раз реорганізовувався, зокрема садове відділення, до якого входили Царицин сад (парк «Софіївка»), промислові сади і плодородсадник, формовий сад, теплично-оранжерейне господарство.

Підвалини уманського садівництва заклали академік В. В. Пашкевич (з 1855 р.) і вчені садівники Л. Т. Лучинський, Ю. Р. Ланцький та Ф. О. Крюков (з 1891 р.) та інші, які займалися вивченням сортів плодкових рослин, питаннями запилення та формування плодів. На їх рахунку численні науково-практичні наробки, що дали можливість розширити коло важливих питань у цьому напрямку і слугували поступу наукових досліджень їх послідовників

В ХХ столітті серед вітчизняних вчених слід назвати професора А. О. Красноштана, який зробив вагомий внесок у розвиток уманської садівничої школи. Він постійно дбав про осучаснення навчальної, наукової та виробничої бази для проведення наукових досліджень, підготовки і перепідготовки вітчизняних фахівців саме з інтенсивного садівництва, які завжди користуються попитом на ринку праці. За його рекомендаціями та завдяки його наполегливості започатковано кілька оригінальних дослідів з оцінки перспективних сортів на слаборослих підщеплах, зібрана і тривалий час підтримувалася колекція з майже ста форм клонових підщеп для яблуні й інших плодкових культур. В університетському формовому саду створив унікальну